

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm
e-post anna.zeidler@justice.ministry.se

Yttrande över betänkandet ”Aktiv väntan – asylsökande i Sverige” (SOU 2009:19)

Inledning

Sveriges Kristna Råd (SKR) består av 28 medlemskyrkor och 1 kyrka som är observatör. Dessa 29 kyrkor representerar tillsammans praktiskt taget alla kristna kyrkor och samfund i Sverige.

Sedan länge är kyrkorna i Sverige – liksom runt om i världen - engagerade i flyktingfrågor på olika sätt. Detta kommer t.ex. till uttryck genom stöd till människor som söker sig till kyrkor – det kan handla om behov av samtal, juridisk rådgivning, ekonomiskt stöd eller en fristad från förföljelse – eller helt enkelt om en önskan att dela en kristen gemenskap. En uppsökande verksamhet vid Migrationsverkets förvar sker. Speciella insatser vad gäller asylsökande barn görs t.ex. inom ramen för det pedagogiska programmet ”Barn i väntan”. Många församlingar tar emot asylsökande och nyanlända som praktikanter. Kyrkorna driver också ett opinionsbildande arbete vad gäller asylpolitiken i Sverige och i EU.

SKR välkomnar betänkandet SOU 2009:19 Aktiv väntan – asylsökande i Sverige. Det är till sin karaktär väl underbyggt med trovärdiga problemformuleringar och genomtänkta förslag. I stort sett ställer vi oss bakom förslagen i betänkandet. I vårt yttrande vill vi lyfta fram de frågor som vi ser som särskilt viktiga och redovisa de fall där vår åsikt skiljer sig från utredningens.

Rättssäkerhet

I direktiven till utredningen står det bl.a. att utgångspunkten för översynen är att mottagandet ska vara utformat så att det bidrar till en rättssäker, effektiv och human asylprocess. Denna intention upprepas på flera ställen i utredningen och många gånger tolkas effektivt som att asylprocessen ska vara snabb.

SKR instämmer i att det är viktigt både för dem som väntar på besked och för samhällsekonomin att undvika utdragna handläggningstider. Det är i sammanhanget dock ytterst viktigt att understryka att en

rättssäker asylprocess måste få ta sin tid. Att få ett beslut som den sökande upplever är ogrundat eller felaktigt skapar onödigt lidande och sparar varken tid eller pengar. Rättssäkerhet måste ses som ett överordnat mål.

Tydliga roller och ansvar

Utredningen lyckas väl med sitt uppdrag att tydliggöra ansvar och arbetsfördelning mellan olika aktörer liksom att sätta in tiden som asylsökande i ett större sammanhang. En starkare koppling mellan tid som asylsökande och tid efter uppehållstillstånd är väldigt viktigt.

Vi delar utredningens uppfattning om behov av bättre samordning och tydligare regler för ansvarsfördelningen mellan Migrationsverket och kommunerna, så att inga individer ramlar mellan stolarna eller att ansvaret för sociala insatser, skolgång eller särskilt stöd blir otydligt. Inte minst är det positivt att utredningen förtydligar ansvaret för personer med tidsbegränsade uppehållstillstånd som är på väg att löpa ut.

Det är också bra att utredningen efterlyser bättre samverkan regionalt för ett framgångsrikt mottagande och i förlängning introduktion. Vikten av lokal och regional samverkan mellan offentliga aktörer, frivilligorganisationer och näringsliv bör understrykas.

Sysselsättning

En av utgångspunkterna i utredningen är att en meningsfull sysselsättning rustar individen såväl för integration som för ett återvändande. I stort sett instämmer vi i den utgångspunkten. Vi vill samtidigt peka på att tiden i väntan på svar på en asylansökan alltid kommer att vara ett slags mellanrum. Oron över den juridiska processen och över familjemedlemmar som kanske fortfarande befinner sig i fara kommer att påverka möjligheten att ge sig hän åt exempelvis svenskundervisning eller annan organiserad sysselsättning.

Att erbjuda meningsfull sysselsättning som t.ex. praktikplatser och språkträning är viktigt. Det är dessutom angeläget att Migrationsverket och kommunerna visar förståelse för den asylsökandes specifika situation genom att erbjuda meningsfulla aktiviteter.

SKR välkomnar förslaget om att asylsökande undantas från kravet på arbetstillstånd redan i samband med att asylansökan lämnas. Vi välkomnar också förslaget att ge Migrationsverket i uppdrag att kartlägga asylsökandes utbildning och yrkeserfarenhet så att resultatet blir användbart för kommuner och arbetsförmedling vid ett eventuellt uppehållstillstånd.

Boende

Olika modeller för asylsökandes boende har prövats under de senaste decennierna och det är viktigt att utredningen dragit lärdomar av tidigare erfarenheter. De förslag som utredningen lägger fram om ankomstboende under de första fyra veckorna framstår som en rimlig modell värd att pröva.

I betänkandet föreslås att med bättre information och starkare ekonomiska incitament försöka styra asylsökande till först ankomstboende och sedan ordnat boende. Något tvång föreslås inte utan individens valfrihet består vilket är viktigt. Människor är olika och befinner sig i olika situationer. Heterogeniteten i gruppen asylsökande understyrks också i utredningen, vilket vi välkomnar.

Däremot föreslår betänkandet alltså ekonomiska incitament för att styra människor att välja ordnat boende framför eget boende. Vi är tveksamma till en sådan modell. Som Boverkets rapport visar, så finns det ofta rationella skäl för asylsökande att välja eget boende, inte minst att kunna bosätta sig nära arbetstillfällen. För många asylsökande är det viktigt att under tiden i väntan bo nära släkt och vänner från vilka man kan få emotionellt stöd.

Samtidigt är vi medvetna om de problem som kan uppstå när många asylsökande väljer att bo hos släktingar i kommuner som t.ex. Södertälje. God information om olika alternativ och vilka konsekvenser de kan få för möjlighet till svenskundervisning, barnomsorg och en långsiktig integration är A och O. Här bör större ansträngningar göras från Migrationsverkets sida, vilket också utredningen föreslår.

Barns situation lyfts särskilt fram i utredningen. SKR kan inte nog understryka utredningens ståndpunkt att barnfamiljer ska prioriteras när det gäller erbjudande om ordnat boende. Det är viktigt att asylsökande barns möjligheter till skolgång i en vistelsekommun kommer igång så snart som möjligt eftersom det är en så central friskfaktor för barn.

Vi ser det också som angeläget att genomföra utredningens idé att ge dem som vid tiden för uppehållstillstånd bor i eget boende möjlighet att bo kvar i avvaktan på en kommunplacering. Dagens system innebär krångliga regler och korta tidsfrister som inte främjar rörlighet. Möjligheten för flytt och nystart när man ser att det finns bättre möjligheter för försörjning och boende i en annan kommun ska främjas.

Ekonomiskt bistånd

SKR välkomnar förslagen att höja grundersättningen för asylsökande till en mer rimlig nivå och att varje barn ska få samma ersättning oavsett antalet barn i en familj.

Frivilligorganisationernas roll

SKR ser det som positivt att samverkan med frivilligorganisationerna lyfts fram i utredningen och att utredningen också refererar till de lärdomar om samverkan som sammanställts av Svenska kyrkan inom det projekt som drivits av SKR. Det är en viktig lärdom att respektera varandras olika uppdrag och särart vilket utredningen lyfter fram vid flera tillfällen. Nya samverkansformer bör sökas, inte minst vad gäller boenden för personer med särskilda behov. Utredningen nämner t ex Migrationsverkets samverkan med Västanviks folkhögskola vad gäller mottagandet av döva.

Att ge bättre stöd från Migrationsverket till organisationer som vill söka pengar från Europeiska flyktingfonden eller andra liknande fonder är ett viktigt förslag om man vill möjliggöra för fler aktörer att bidra till ett bra mottagande.

Värdegrund

Vi ser det som mycket positivt att utredningen behandlar frågor kring värdegrund och förhållningssätt hos den myndighet som är ansvarig för asylprocessen. Vi kan inte annat än instämma i utredningens slutsats att detta är ett arbete som ständigt måste drivas vidare, oavsett budgetläge och intresse från t.ex. media och att det är viktigt att även den personal inom Migrationsverket som arbetar med mottagande behöver inkluderas i det utvecklingsarbetet. Att i högre grad ta hjälp av externa organisationer eller aktörer för att utvärdera och genomlysas verksamheten är också ett positivt förslag.

Till detta vill vi också peka på att kyrkorna kan vara stöd för dem som söker asyl av religiösa skäl. Kontakt med kyrkor kan bidra till att göra asylprocessen smidigare, effektivare och mer human.

Detta yttrande har utarbetats av Sveriges Kristna Råds arbetsgrupp för migration och integration. Ansvarig vid SKR:s kansli har varit Lennart Molin. Svenska kyrkan har avgett ett yttrande med samma synpunkter.

Yttrandet är antaget av Sveriges Kristna Råds styrelse.

Sundbyberg den 4 juni 2009

Karin Wiborn
Styrelsens ordförande

Sven-Bernhard Fast
Generalsekreterare